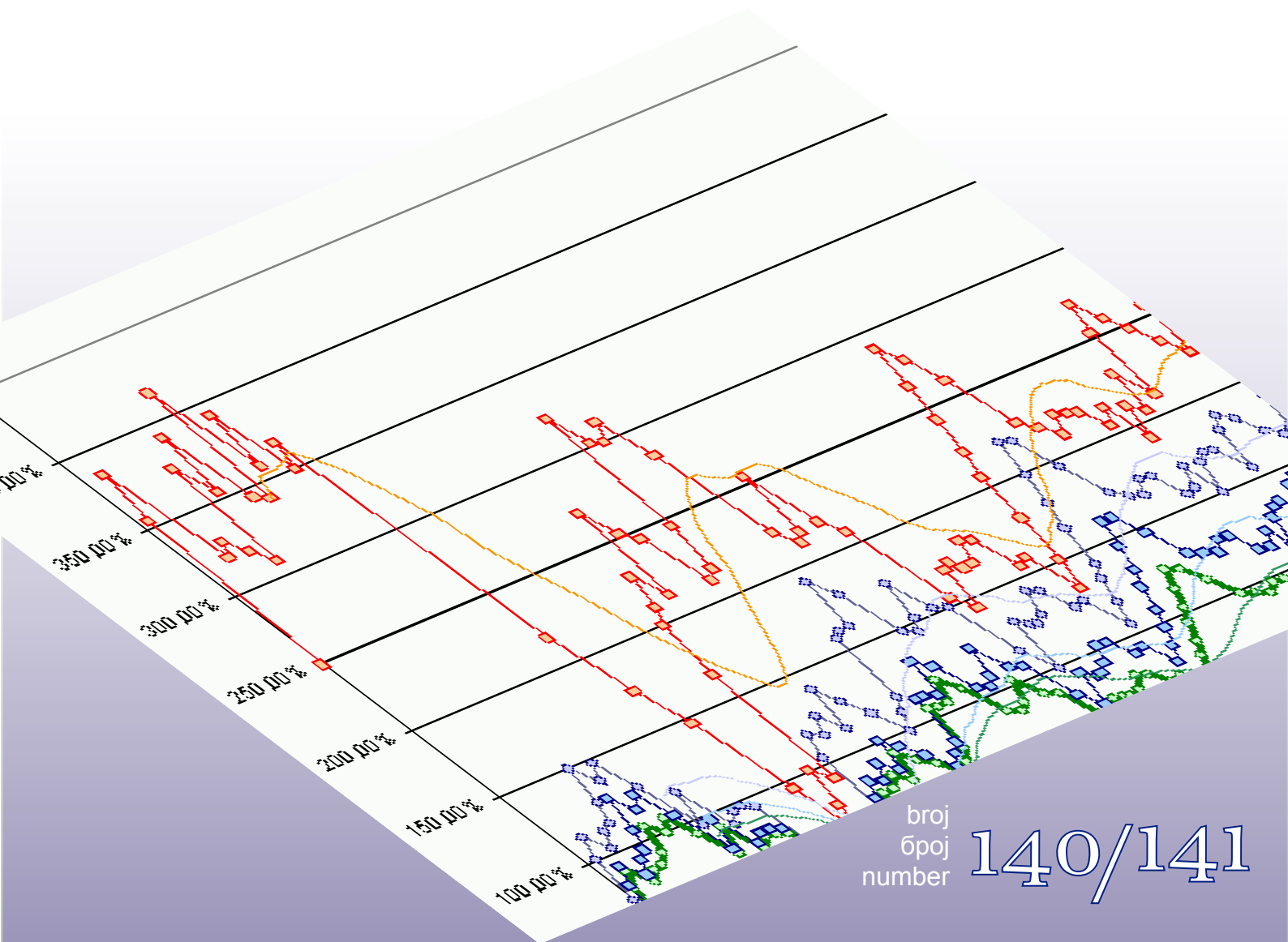

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Tax Authority

Oma Bilten

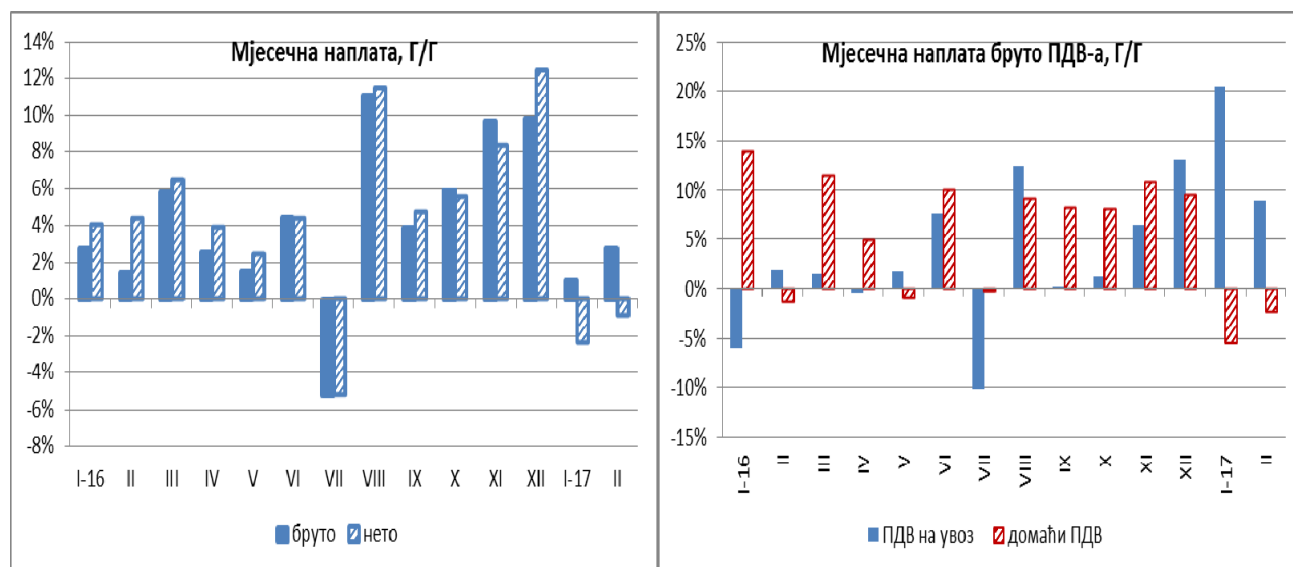

broj
број
number

140/141

Уз овај двоброј

Према извјештају УИО је у фебруару 2017. наплатила, по одбитку поврата, 412 мил КМ индиректних пореза, што је за 0,2% мање него у истом мјесецу 2016.г. Разлог за нижи раст нето наплате у односу на раст бруто наплате од 3,3% јесу повећане исплате поврата. На нивоу прва два мјесеца 2017. остварен је раст бруто наплате прихода од индиректних пореза од 2,2%. Међутим, због раста поврата од 19,5% нето наплата је у коначници мања за 1,3% или за 10,4 мил КМ.

Графикон 1

Графикон 2

Анализа наплате по главним групама прихода показује различите ефекте. У прва два мјесеца 2017. забиљежен је снажан пад наплате прихода од акциза од 15,4 мил КМ, док је на осталим групама забиљежен раст, а понајвише код прихода од царина (12,9%). Анализа структуре бруто ПДВ-а указује да је основни разлог за негативни тренд ПДВ-а раст поврата и пад домаћег ПДВ-а (Графикон 1). С друге стране, након високих стопа раста домаћег ПДВ у другој половини 2016 примјетно је јењавање потрошње.

Билтен Одјељења је отворен за све институције и међународне пројекте који раде на реформи јавних финансија и економског система у БиХ. Радује нас што у овом броју билтена можемо објавити анализу макроекономисте из Спољнотрговинске коморе БиХ о утицају Brexit-а на економију БиХ.

др Динка Антић
шеф Одјељења

Садржај:

Трендови у наплати акциза на дуванске прерађевине у 2016	2
Brexit и могући утицај на БиХ	8

техничка обрада : Сулејман Хасановић, ИТ сарадник

Трендови у наплати акциза на дуванске прерађевине у 2016

(аутор: др Динка Антић)

Измјене Закона о акцизама у сфери опорезивања дуванских прерађевина, које се примјењују од 01.08.2014., подразумијевале су усклађивање опорезивања резаног дувана са опорезивањем цигарета, као супститута. Дрaстично повећање пореза на резани дуван допринијело је стабилизацији тржишта цигарета и прихода од цигарета у 2014., а потом и скромном расту у 2015.години¹. С обзиром да важећа политика у подручју опорезивања цигарета подразумијева годишње повећање специфичне акцизе у висини од минимално 0,15 КМ/паклици док укупно акцизно оптерећење свих категорија цигарета не достигне минималну акцизу у ЕУ, а имајући у виду већ испољену еластичност потражње цигарета у условима раста малопродајних цијена, позитивни ефекти нове акцизне политике у сфери опорезивања резаног дувана на трендове на тржишту цигарета су се у цијелости истопили.

Пореско оптерећење

Редовито законско усклађивање стопа акциза у 2016 подразумијевало је опорезивање цигарета са специфичном акцизом у висини од 1,20 КМ/паклици и *ad valorem* акцизом у висини од 42% од малопродајне цијене цигарета, са укљученим порезима (акцизе и ПДВ). Раст акцизног оптерећења цигарета подразумијевао је и повећање специфичне акцизе на резани дуван на 89,20 КМ/кг.

Тржиште

Раст пореског оптерећења дуванских прерађевина очекивано је донио смањење потрошње цигарета. Количина опорезованих цигарета у 2016., мјерена бројем издатих акцизних маркица, је смањена за 12,3% у односу на 2015. Количина цигарета из увоза је пала за 8%, док су количине домаћих цигарета смањене за чак 23%. Графикон 1 показује ерозију легалног тржишта цигарета у периоду 2009-2016 у односу на базну 2008.годину. Може се закључити да је количина цигарета у 2016. у односу на потрошњу у 2008. преполовљена.

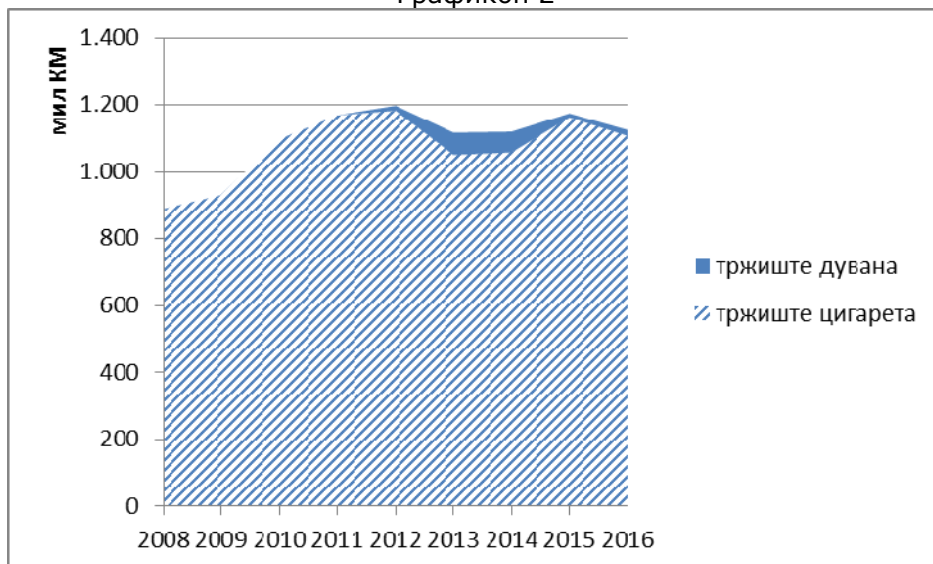
Графикон 1

¹ Више о ефектима нове акцизне политике у Билтену бр. 134/135, септембар/октобар 2016.

Истовремено је вриједност тржишта дуванских прерађевина у 2016. смањена за 4,7% у односу на 2015.годину, односно 6% у односу на 2012. у којој је вриједност тржишта била на максимуму (Графикон 2).

Графикон 2

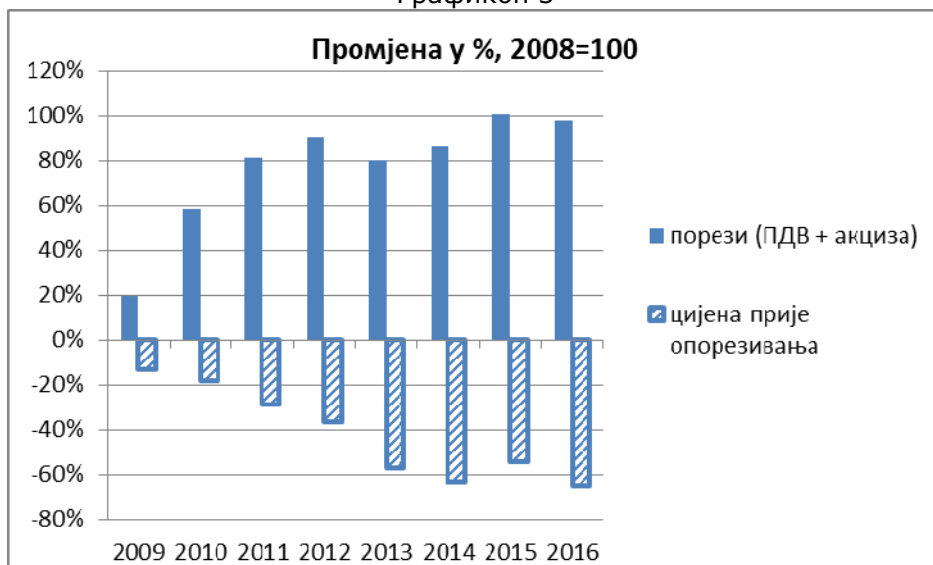
Смањење вриједности тржишта дуванских прерађевина у условима стагнације дохотка у БиХ указује на јачање супституције цигарета нелегалним дуваном и миграње потрошача на нелегално тржиште цигарета. У 2016. је тржиште увозних цигарета је смањено за 0,8%, при чему је домаће тржиште смањено за чак 15,5%. Укупно је вриједност тржишта цигарета пала за 4,7%.

Иако је евидентно јачање црног тржишта дуванских прерађевина трендови у 2016. указују и на лагано снажење регуларног тржишта резаног дувана. Њихов раст показују и трендове у пословним политикама компанија. У годинама када је јачала пореска евазија (2013, 2014) домаћа дуванска индустрија је направила заокрет ка већем пласману резаног дувана. У 2016. стране компаније су повећале увоз резаног дувана за 119,9%, док је домаћа индустрија смањила пласман резаног дувана за 4,2%. У коначници је тржиште резаног дувана у 2016. повећано за 31% у односу на 2015. годину.

Очигледно је да је нова акцизна политика из 2014. била кратког даха. Раст пореског оптерећења цигарета у 2016.години дерогирао је постигнуте ефекте из 2015., производећи даљу ерозију легалног тржишта цигарета. Посљедице таквог тренда погађају и јавне приходе и дуванску индустрију, док истовремено анкете и статистике указују на несмањен интензитет конзумирања дуванских прерађевина.

Поређење у односу на 2008.годину, као посљедње године пред реформу политике опорезивања дуванских прерађевина и усклађивања са стандардима ЕУ, показује да је цијена прије опорезивања пала на историјски минимум (Графикон 3). У односу на 2008.г. дуванске компаније су *de facto* изгубиле 2/3 прихода.

Графикон 3

Приходи

Раст вриједности тржишта је био резултат раста пореских давања. Међутим, због ерозије регуларног тржишта у 2016. дошло је и до ерозије наплаћених прихода од пореза. Након што су у 2015. у односу на 2008.г. наплаћени приходи од пореза били удвостручени, што је представљао историјски максимум, у 2016. је дошло до мањег пада прихода (Графикон 4).

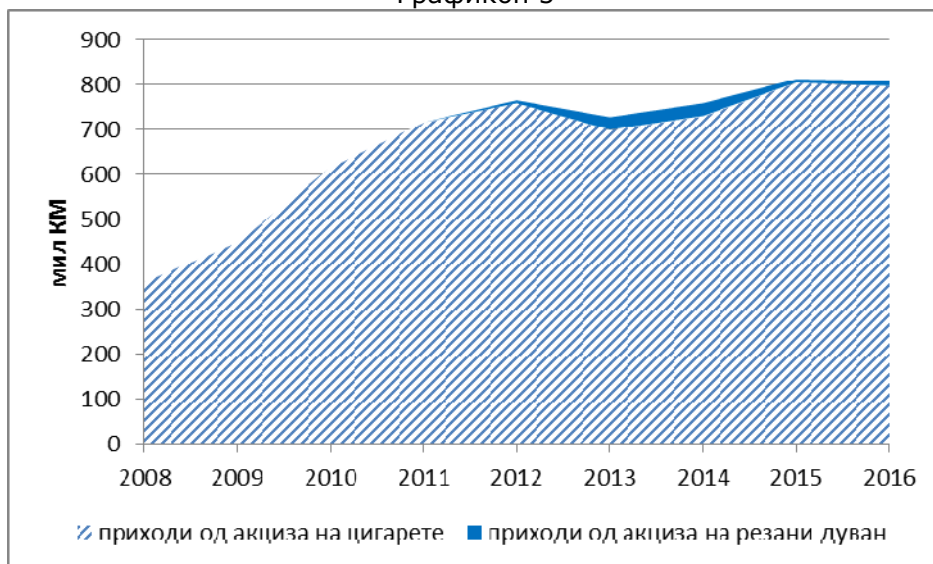
Без обзира на чињеницу да је специфична акциза повећана од 01.01.2016., а тиме и износ *ad valorem* акцизе и ПДВ-а, чија основица укључује специфичну акцизу, укупно наплаћени порези на дуванске прерађевине су били мањи за 1,2%, при чему је износ плаћеног ПДВ-а био мањи за 4,7% због пада вриједности тржишта, а износ наплаћених прихода од акциза за 0,5% у односу на 2015. (Графикон 4).

Графикон 4

Нова акцизна политика у подручју опорезивања резаног дувана довела је до прекомпозиције структуре регуларне потрошње у корист цигарета. Као последица наведених промјена приходи од акциза на резани дуван су у 2015. пали за 71,5%. Међутим, у 2016. поновно јача потрошња легалног резаног дувана. Приходи од акциза на резани дуван у номиналном износу су значајно испод максимума из 2013. и 2014.г., али су у односу на 2015. већи за 46,1% због енормног раста наплаћених прихода од акциза на увезени резани дуван од 145,2% (Графикон 5).

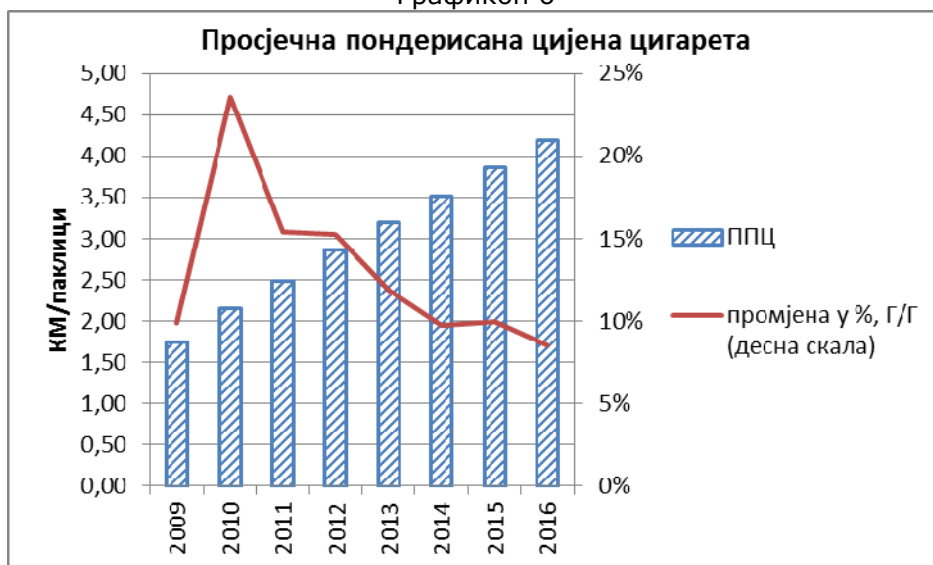
Графикон 5

Просјечна пондерисана цијена

Раст акцизног оптерећења и припадајућег ПДВ-а на повећану основицу очекивано је донио раст малопродајних цијена. Ипак, због брзо растуће основице релативни раст просјечне пондерисане цијене („ППЦ“) цигарета из годину у годину има силазно кретање (Графикон 6).

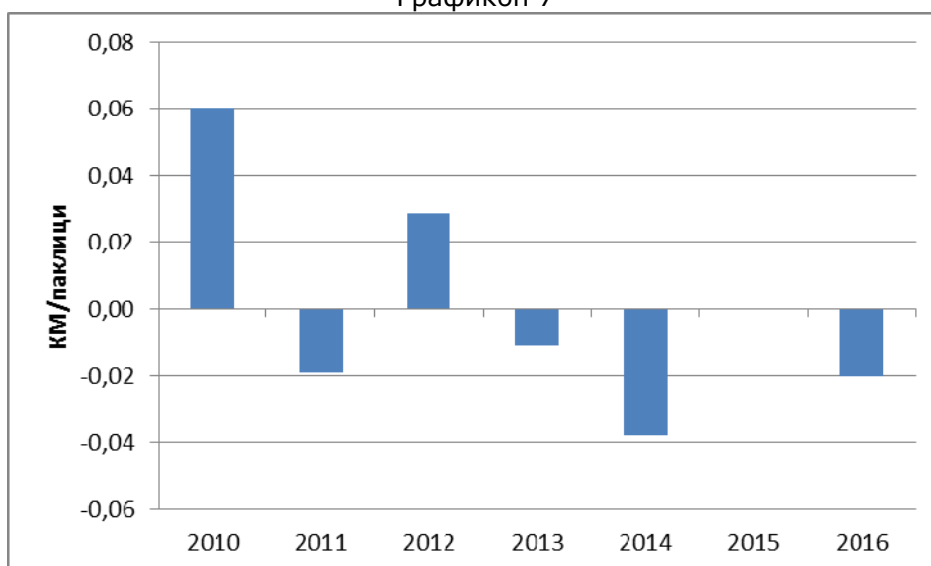
Графикон 6

Други разлог за такав тренд је и обим преваљивања додатног пореског терета на купца. Графикон 6 показују обим преваљивања пореског терета у периоду 2010-2016.

Обим преваљивања додатног пореског терета на купца зависи од еластичности потражње за добрима. Уколико се ради о добрима са еластичном тражњом преваљивање пореског терета ће произвести снажан пад потрошње добара. Уколико се ради о добрима са мееластичном потражњом (нпр. луксузним добрима, локалним добрима, добрима која изазивају зависност, попут цигарета, алкохола и сл.) преваљивање додатног пореског терета на продајне цијене углавном не доводи до битнијег пада потрошње добара. Значајан фактор за преваљивање пореског терета је и стање конкуренције на тржишту. У условима постојања монопола на тржишту преваљивање пореског терета на купце неће угрозити потражњу. С друге стране, у условима постојања значајне конкуренције компаније могу да се боље позиционирају на тржишту или преузму тржиште конкурената уколико не преваљују додатне пореске терете на продајне цијене. Међутим, политику дампиншких цијена у дужем периоду могу водити само финансијски снажне компаније, које могу поднијети умањену добит због преузимања дијела или цјелокупног додатног пореског терета.

Графикон 7

Графикон 7 показује да су компаније из дуванске индустрије искористиле нееластичну потражњу за цигаретама у 2010. и 2012. години, када су у просјеку повећале малопродајне цијене цигарета изнад додатног акцизног оптерећења. У 2015. години преваљивање на купце је било у просјеку идентично износу додатног пореског терета. У остале четири године компаније су већи дио додатног пореског терета превалиле на купце, а мањи дио су сносиле на рачун властите добити. Може се претпоставити да је разлог за овакву политику била процјена ризика од пада продаје у случају да су превалили укупан порески терет на продајне цијене. Међитим, може се рећи и да су неке компаније водиле својеврсну дампиншку политику. Будући да се из године у годину тржиште дуванских прерађевина смањује може се претпоставити да је дампиншка цјеновна политика у 2011. кориштена за боље позиционирање компанија на тржишту цигарета. Међутим, у периоду од 2013. до 2016, када је дошло до ерозије легалног тржишта цигарета због растуће легалне и нелегалне супституције цигарета резаним дуваном, компаније су се мањим преваљивањем новог пореског терета на цијене бориле за очување постојећег удјела у тржишту.

Просјечно одступање од укупног додатног пореског терета не указује на различите цјеновне стратегије домаћих и страних дуванских компанија. Иако је просјечно преваљивање у 2016.

било за 0,02 КМ/паклици мање од очекиваног стране компаније су у просјеку 0,05 КМ/паклици сносиле на властити терет, док су домаће дуванске компаније у цијелости превалиле додатни порески терет на купце. Описане цјеновне политике указују на тежак финансијски и економски положај домаће дуванске индустрије која је након седам година континуираног повећања цијена исцрпјела све унутрашње снаге и која не може да сноси дио новог пореског терета на рачун властите добити. За разлику од њих стране компаније могу да воде активну цјеновну политику, јер губитке на тржишту БиХ, које није значајно у односу на остала тржишта, могу надокнадити из пословања у осталим земљама.

Закључак

Основни циљ политике опорезивања дуванских прерађевина у периоду 2009-2014 је била хармонизација стандарда опорезивања са минималним стандардима ЕУ. Континуирани раст акцизног оптерећења је довео, с једне стране, до експлозије наплаћених прихода од акциза, а с друге стране до брзог раста малопродајних цијена, који је, очекивано, дестимулисао регуларну потрошњу цигарета. Реформа опорезивања дуванских прерађевина у складу са стандардима ЕУ је иницирана у жеку глобалне економске кризе. У условима пада економије, запослености и дохотка убрзани темпо повећања акциза на цигарете и снажан раст малопродајних цијена цигарета су довели до ерозије тржишта цигарета, јачања црног тржишта и губитка прихода од акциза и ПДВ-а. У таквој ситуацији компаније из дуванске индустрије су се из године у годину бориле за све мањи обим регуларног тржишта цигарета, сажимајући пословање и трпећи значајне губитке.

Нова акцизна политике из 2014. се фокусира на хармонизацију опорезивања цигарета и резаног дувана као супститута. Нова политика је у први мах донијела стабилизацију трендова на тржишту цигарета, што је резултовало повећањем прихода од наплаћених акциза. Међутим, у условима спорог опоравка економије и дохотка задржавање истог темпа хармонизације стопа акциза са минималним стандардима ЕУ је већ у 2016. анулирало све позитивне ефекте нове акцизне политике опорезивања дуванских прерађевина.

Може се закључити да је задржавање досадашњег темпа хармонизације контрапродуктивно, јер доноси даље јачање црног тржишта, ерозију наплаћених прихода и угрожавање пословања и опстанка дуванске индустрије. С друге стране, спроведене анкете не указују да је снажан раст пореза дјеловао дестимулативно на број пушача и интензитет потрошње цигарета у БиХ. Имајући то у виду, у условима спорог опоравка економије и стагнације дохотка постоји стална пријетња раста миграције потрошача са ниским дохоцима на црно тржиште цигарета и дувана. Поставља се питање како осигурати раст прихода од акциза или барем осигурати стабилан ниво наплате прихода. Очигледно је да је уз значајнији раст дохотка и економије, који ће подстакнути обрнуту миграцију, са нерегуларног на регуларно тржиште цигарета, потребно редефинисати темпо и садржај хармонизације стопа акциза на цигарете са стандардима ЕУ.

Brexit и могући утицај на БиХ

(припремио: мр Игор Гавран, макроекономиста, Спољнотрговинска комора БиХ)

Очекивани престанак чланства Уједињеног Краљевства Велике Британије и Сјеверне Ирске (у даљем тексту: Велика Британија) у Европској унији, познат под називом „Brexit“, својим значајем превазилази њихове оквире и представља догађај глобалног карактера, који се одражава на актуелне и будуће односе у Европи и свијету. Утицај Brexita на Босну и Херцеговину (БиХ) је двојак – директно се одражава на билатералне односе с Великом Британијом, а индиректно у контексту односа с Европском унијом.

Увод

Обим и интензитет утицаја Brexita на сваку државу изван Европске уније директно зависи од њених економских веза с Великом Британијом, а индиректно од веза са Европском унијом у цјелини. У случају БиХ, јасна је дистинкција између недовољно развијених економских односа са самом Великом Британијом и доминантних, до нивоа пуне зависности, са Европском унијом, посебно Евро зоном.

Економска сарадња БиХ и Велике Британије је недовољно развијена у односу на потенцијале, посебно у смислу скромних улагања у БиХ. Значајнији прилив капитала остварен је у облику донација и бројних пројеката помоћи из Велике Британије него у пословним улагањима. Најзначајнију улогу у економској сарадњи неvezаној за политичке односе има спољнотрговинска размјена, иако релативно малог обима и изразито неповољне структуре у односу на могућности.

BREXIT – Престанак чланства Велике Британије у Европској унији

Након што се годинама калкулисало о могућем „Грехиту“, односно напуштању Европске уније од стране Грчке, услиједила је одлука о изјашњавању грађана Велике Британије на референдуму о њеном чланству. Референдум је одржан 23. јуна 2016. године и 51,9 % оних који су приступили изјашњавању је подржало напуштање Европске уније, што је узроковало тренутни економски „потрес“ и драстичан пад вриједности националне валуте – британске фунте. Иако су ови почетни ефекти у међувремену највећим дијелом ублажени и већина економских показатеља премашила вриједности које је имала прије референдума, неизвјесност и забринутост за будућност није ништа мања, како у Великој Британији и Европској унији, тако и у свим осталим државама које с њима остварују економску и другу сарадњу.

Значај економске сарадње Велике Британије са осталих 27 чланица Европске уније јасно показује чињеница да њен извоз у остале чланице чини око 44 % укупног британског извоза робе, док је учешће увоза робе из ових држава у укупном британском увозу око 53 %. Позната је и стратешка улога Лондона, као једног од највећих глобалних финансијских центара, за европску и глобалну финансијску стабилност и функционисање финансијског тржишта. Комплементарност економија и везе изграђене у протеклим деценијама немогуће је тренутно прекинути, нити пронаћи једнако поуздана алтернативна рјешења.

Иако је Велика Британија увијек имала специфичан, чак привилегован статус, уз бројна изузећа од примјене заједничких политика и прописа, у односу на остале чланице Европске уније, ипак је њена улога у овој економској и политичкој заједници била и још увијек јесте изнимно важна за „обје стране“ и њихово „раздруживање“ битно ће измијенити економску и политичку структуру Европе и свијета. Није ријеч само о политичком значењу чињенице да први пут једна држава напушта Европску унију, након вишедеценијског периода у којем су готово све европске државе тежиле приступању и подузимале максималне напоре да га што

прије остваре, већ о конкретним предностима које је британско чланство осигуравало за „обје стране“ и које ће у већој или мањој мјери ускоро бити изгубљене.

Обзиром на сложеност преговарачког процеса, готово је сасвим извјесно да ће трајати најмање максимално предвиђених двије године, а није искључено ни додатно продужење након истека овог рока. Такође је обострано наговјештена могућност прелазних аранжмана и постепеног прилагођавања новим односима у циљу ублажавања негативних ефеката и тржишне нестабилности. Назнаке преговарачких позиција су још увијек углавном уопштене и не дају довољно основа за предвиђање исхода, односно обима и садржаја будућих веза између Велике Британије и Европске уније.

Почетни ставови британске владе дјеловали су нереално, чак илузорно, указујући на неоствариво очекивање истовременог задржавања свих економских користи чланства и обуставе слободе кретања људи, односно увођења строгих рестрикција имиграције. Почетни ставови представника институција Европске уније су се кретали у распону од приближно нереалних очекивања да готово све осим формалног чланства остане исто (слично статусу Норвешке), па све до готово пријетећих најави својеврсног „кажњавања“ Велике Британије и потпуног раскида веза у сврху „упозорења“ осталих чланица да их у случају напуштања Европске уније чека једнако неповољан сценарио.

Додатни потенцијал за нестабилност лежи у унутрашњој разједињености у вези Brexita у самој Великој Британији, као и константној подијељености унутар Европске уније о готово свим значајнијим питањима. На британској страни су кључни додатни изазови свакако иницијатива за нови референдум о независности Шкотске и безбједоносни ризик угрожавања стабилности у Сјеверној Ирској. Европску унију, с друге стране, оптерећује читав низ питања, а за овај процес је кључни недостатак јединствене визије властитој будућности и даљем развоју без Велике Британије. Сви ће ови фактори у одређеној мјери утицати на преговарачки процес, чинећи га још комплекснијим, а његове потенцијалне импликације далекосежнијим.

Наравно, самим чином Brexita, па чак ни истеком очекиваних прелазних аранжмана који ће га пратити, неће бити окончан период промјена. То ће бити тек почетак редефинисања позиције Велике Британије у Европи и свијету и креирања нових односа, који ће имати своје засебне ефекте – како позитивне, тако и негативне.

Економска сарадња БиХ и Велике Британије²

Највећи дио економске сарадње БиХ и Велике Британије је утемељен на слободној трговини и другим економским одредбама Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП), као и осталих релевантних докумената о сарадњи БиХ и Европске уније. Билатералним споразумима су дефинисана једино питања избјегавања двоструког опорезивања и социјалног осигурања, те неких других односа мањег или никаквог економског значаја. Добри политички односи, ојачани улогом Велике Британије у тзв. Британско-њемачкој иницијативи, као и подршка британске владе и невладиних организација реализацији бројних некомерцијалних пројеката у БиХ, потичу развој и јачање директних веза, али у економским односима још увијек нема потребног унапређења.

Поред недовољног извоза из БиХ, у посљедње вријеме је повећан и увоз производа који нису британског поријекла, уз највеће учешће сирове нафте, што је додатно повећало дефицит у међусобној изравној трговини и створило привид знатно знатно већег обима међусобне трговине од стварног. Однос је нешто повољнији када се проматра трговина само

² Извор свих података у тексту је Управа за индиректно опорезивање БиХ, а подаци о увозу се односе на увоз производа поријеклом из Велике Британије, независно из које су државе изравно увезени.

производима поријеклом из двије државе, за које се измјена спољнотрговинског режима и очекује након Brexit, али уз знатне осцилације и без одрживог позитивног тренда. Највећи годишњи раст и извоза и увоза у посљедњих десет година је био остварен у 2008. години, али је већ у наредној години уследио драстичан пад, те потом наизмјенична повећања и смањења вриједности и извоза и увоза. Све ово говори о непостојању континуитета и стратешког значаја међусобне трговине за иједну од ове двије државе.

Табела 1: Спољнотрговинска размјена БиХ и Велике Британије (2007 – 2016)

Година	Обим (КМ)	Извоз (КМ)	Увоз (КМ)	Салдо (КМ)	Извоз Увоз
2007.	94.894.055	22.278.055	72.616.000	-50.337.945	30,68 %
2008.	153.958.548	62.415.714	91.542.834	-29.127.120	68,18 %
2009.	110.614.463	29.087.890	81.526.573	-52.438.683	35,68 %
2010.	117.916.497	32.367.311	85.549.186	-53.181.875	37,83 %
2011.	115.210.467	26.979.778	88.230.689	-61.250.911	30,58 %
2012.	137.701.638	31.750.375	105.951.263	-74.200.888	29,97 %
2013.	162.589.688	44.588.831	118.000.857	-73.412.026	37,79 %
2014.	193.302.556	50.349.237	142.953.319	-92.604.082	35,22 %
2015.	204.631.369	66.160.378	138.470.991	-72.310.613	47,78 %
2016.	196.394.965	51.530.785	144.864.180	-93.333.395	35,57 %
Укупно	1.487.214.246	417.508.354	1.069.705.892	-652.197.538	39,03 %

Као што је видљиво у претходној табели, вриједност извоза у 2016. години је била мања у односу на 2015. годину за 22,11 %, што је највећим дијелом посљедица престанка извоза руде олова, који је у претходној години износио 14 милиона КМ, и смањења извоза жице. У структури извоза из БиХ у Велику Британију у 2016. години према групама производа доминантно је учешће сектора дрвне и металске индустрије и њихових производа. Највећи позитиван искорак свакако је повећање извоза агроиндустријских производа, прије свега воде, који је раније био занемарљив. Извезене су и одређене количине сира, али тек на нивоу испитивања тржишта, након одобравања његовог пласмана на тржиште Европске уније. Међу водећим бх извозницима су препознатљиве компаније с британским капиталом, што указује на недовољну информисаност, заинтересованост и/или конкурентност већине осталих домаћих компанија за продор на ово тржиште.

Табела 2: Водећи извозни производи у извозу из БиХ у Велику Британију у 2016.години

ТБ	Назив тарифе	Количина (кг)	Вриједност (КМ)
4819	Кутије, вреће и врећице и други спремници за паковање	3.169.693	9.889.805
8544	Иzolована жица (укључујући емајлирану и анодизирану)	147.270	8.918.396
8428	Остале машине и уређаји за дизање, руковање, утовар...	533.596	5.424.206
9401	Сједала (осим оних из ТБ 9402)	430.811	4.334.774
9406	Монтажне зграде	1.011.290	3.743.335
8417	Неелектричне индуст. и лаборат. пећи и пећи за спаљивање	322.365	2.762.839
9403	Остали намјештај и његови дијелови:	605.033	2.133.297
8431	Дијелови намијењени за машине из ТБ 8425 до 8430	426.895	1.659.427
8421	Центрифуге, укључујући центрифуге за сушење; уређаји...	54.938	1.323.386
4409	Дрво (укључујући ламеле и дашчице за паркет, несастав.)	408.460	1.124.112

6402	Остала обућа са вањск. ђоновима и горњим дијеловима	202.154	976.158
2202	Воде, укључујући минералне воде и газиране воде	666.883	932.247
9506	Производи и опрема за све врсте физичких вјежби...	137.880	915.279
4806	Биљни пергамент-папир и картон, који не пропушта масти	273.013	861.938
7306	Остале жељезне или челичне цијеве и шупљи профили	89.944	841.492
	Остали производи	1.763.572	5.690.095
Σ	УКУПНО	10.243.795	51.530.785

У 2016. години је вриједност увоза производа поријеклом из Велике Британије достигла највиши ниво у послеријатном периоду. Водеће мјесто у структури овог увоза су задржали различити фармацеутски и козметички производи као збирна категорија, док су аутомобили и друга моторна возила остали водећа појединачна група производа, с готово идентичним износом као и у претходној години. Знатно је већи увоз монофиламената и других производа од синтетичких влакана и пластичних маса, а међу водећим увозним производима били су и булдожери, аутомобилски дијелови и многи други.

Табела 3: Водећи увозни производи поријеклом из Велике Британије у 2016. години

ТБ	Назив тарифе	Количина (кг)	Вриједност (КМ)
8703	Особни аутомобили и друга моторна возила	893.859	12.152.634
3916	Монофиламенти било које димензије попречног пресјека	662.383	11.880.818
5903	Текстилни материјали импрегнирани, премазани, превучени	327.407	9.780.235
8429	Самокретни булдожери, англдозери, грејдери, равњачи	1.416.956	9.558.707
3307	Препарати за бријање, укључујући прије и после	406.061	7.253.071
3004	Лијекови (изузев производа из ТБ 3002, 3005 и 3006)	37.679	5.301.161
3901	Полимери етилена, у примарним облицима	1.892.725	4.661.675
8414	Зрачне или вакуумске пумпе, зрач. или плин. компресори	39.534	4.405.356
2208	Неденатурирани етилни алкохол са волуменским удјелом	285.735	3.589.725
5402	Пређа од синтетичких филамената (осим конца за шивање)	406.804	3.139.734
2106	Прехрамбени производи који нису споменути нити укључени	87.458	3.052.833
8431	Дијелови намијењени за машине из ТБ 8425 до 8430	136.890	2.963.193
8708	Дијелови и прибор моторних возила из ТБ 8701 до 8705	292.072	2.379.355
3304	Производи за уљепшавање и шминкање и др.	34.934	2.213.513
3306	Препарати за хигијену уста и зуби, укључ. пасте за зубе	257.723	2.119.590
	Остали производи	5.954.974	60.412.580
Σ	УКУПНО	13.133.194	144.864.180

Иако је обим улагања из Велике Британије у БиХ недовољан у односу на потенцијал и снагу британске привреде, те њихова улагања у другим државама регије, ипак вриједи издвојити неколико најзначајнијих: Бањалучка пивара а.д. Бања Лука, РПЦ Superfos Балкан д.о.о. Грачаница, Demprson Босна д.о.о. Босанска Дубица, Gross д.о.о. Босанска Градишка (рудници Сасе и Олово), Excell Assemblies БХ д.о.о. Маглај. Посебна вриједност ових улагања је у њиховом производном и извозном карактеру, чиме квалитативно надмашују номинално виша,

али квалитативно битно лошија из многих других држава. Ова британска улагања углавном стварају нову запосленост вишег нивоа стручности и виших примања и креирају значајан извоз, без негативних ефеката на домаћу производњу.

Насупрот ограниченим билатералним економским односима с Великом Британијом, пуна економска зависност БиХ од тржишта Европске уније, на које се односи доминантан дио спољне трговине и страних улагања, јасно указује на превелику изложеност бх привреде дешавањима на овоме тржишту. Везаност националне валуте – конвертибилне марке (КМ) за евро, чини ову зависност још израженијом у монетарној сфери, јер се свака промјена вриједности евра аутоматски преноси на вриједност КМ. У том контексту примарно треба посматрати и економски значај Велике Британије за БиХ – не као независног економског субјекта, већ као интегралног дијела Европске уније.

Могуће посљедице Brexita на БиХ

Обзиром на описани обим и садржај међусобних економских односа, значајнији изравни ефекти Brexita на БиХ се не могу очекивати, независно од даљег развоја ситуације и конкретног статуса који ће Велика Британија у будућности имати у односу на Европску унију. Све ће, углавном, остати у домену индиректног утицаја, односно посљедица евентуалних промјена и (не)стабилности функционисања Евро зоне и Европске уније. Јасно је да се одређени поремећаји не могу избјећи, али њихов интензитет и трајање зависиће од тока и исхода преговора Велике Британије са осталим чланицама Европске уније, односно будућим међусобним односима.

Извјесно је да би евентуални престанак слободне трговине између Велике Британије и БиХ, тренутно регулисан ССП-ом, имао негативан утицај на бх извоз, док би у увозу, осим појединих специфичних британских брендова (аутомобили, жестока пића и сл), већина осталих увезених производа могла бити једноставно супституисана одговарајућим алтернативама из других држава. Такав би сценарио могао нарушити и пословне планове компанија у британском власништву у БиХ, чији је извоз усмјерен на матично тржиште, али истовремено и потакнути нова улагања оних који би жељели задржати режим слободне трговине с Европском унијом, као и државама регије и Турском.

У сваком случају, иако нема разлога за бојазан од већих негативних посљедица, а вјероватно ни од било каквих већих промјена, ово је још један у низу примјера који потврђују колико је ризикантна економска зависност од било којег тржишта. БиХ је апсолутно неопходна диверсификација економских односа на много шире тржиште од Европске уније, како трговински, тако и инвестицијски и у сваком другом погледу. Једино таква диверсификација може осигурати дугорочну стабилност и отпорност на евентуалне будуће економске „потресе“, попут раније кризе Еуро зоне и предстојећег Brexita.